

AFDÆKNING

Værktøj til afdækning af situationer med mobning eller lignende

Når I har konstateret situationer med mobning eller lignende, kan I bruge dette værktøj til at undersøge situationen. Værktøjet beskriver nedenstående fem metoder, som I kan anvende i afdækningen

1. Indledende overvejelser

2. Samtaler med elever

3. Forældreinddragelse

4. Sociogram

5. Observation af elevernes sociale sammenspil

Vi opfordrer desuden til, at værktøjet bruges af klasseteamet, da håndtering af mobning sjældent kan løses af enkelte personer alene. Vi anbefaler, at I sammen planlægger undersøgelsen - evt. med hver jeres rolle i forhold til at undersøge/observere. Herefter mødes I igen for at samle op, analysere jeres data og udarbejde handlingsplanen.

Hvorfor er afdækningen vigtig?

Mobning er et komplekst fænomen, og en god løsning kræver, at man ved, hvad der foregår.

En god afdækning vil give jer vigtig viden om det sociale samspil mellem eleverne og årsagen til, at problemerne er opstået. Det er et godt udgangspunkt for at igangsætte relevante indsatser, der kan ændre på de uønskede gruppedynamikker.

Da I ofte kun ser en lille del af det, der foregår, er det vigtigt at afdække situationen fra forskellige vinkler, og ikke kun have fokus på de elever, der er en tydelig del af problematikken.

Her er det også vigtigt at afdække på tværs af arenaer (frikvarter, SFO, etc) for at forstå, hvad der er på spil og hvem, der har hvilke roller og positioner i fællesskabet.

OBS!

Hvis I ikke når hele afdækningen indenfor de 10 arbejdsdage, hvor en handlingsplan iflg loven skal iværksættes, kan yderligere afdækning indgå som et punkt i handlingsplanen.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

1. Indledende overvejelser

Hvad ved vi allerede om situationen og hvad mangler vi viden om, som vi skal afdække nærmere? (F.eks. særlige steder/situationer, hvor der foregår noget uhensigtsmæssigt, særlige tematikker eller gruppedynamikker mellem eleverne)

På baggrund af ovenstående noter I nu, hvad I mangler viden om? (F.eks. særlige steder/situationer, hvor det foregår noget uhensigtsmæssigt, særlige tematikker eller gruppedynamikker mellem eleverne, der kan være i spil)

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Plan for afdækningen

Beskriv jeres plan for undersøgelse af situationen (f.eks. inddragelse af elevernes og forældrenes perspektiv, observationer eller kortlægning af de sociale relationer)? Lav tidsplan for undersøgelsen? Hvem er ansvarlig for, at det bliver gennemført? etc.

Hvordan vil I afdække?	Hvor og hvornår?	Hvem er ansvarlig?

OBS!

Når man har fokus på en klasses kultur, skal man huske, at de voksne rundt om klassen også er en del af ligningen. Forhold jer derfor også kritisk til egen ageren i klasserummet og vær nysgerrig på, om I selv (bevidst eller ubevidst) er medvirkende til at opretholde usunde dynamikker - f.eks. via ustruktureret klasseledelse, kropssprog, manglende indgriben ved elevers nedladende kommentarer,, ved gruppeind-delinger, ved negativ påtale eller omtale af bestemte elever m.m.

Vær også nysgerrige på, om mobningen rækker udover den enkelte klasse, eller der også er uhensigtsmæssige gruppedynamikker f.eks. på årgangen eller på tværs af klasser.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

2. Samtaler med elever

For at forstå hvad der foregår imellem eleverne, er det vigtigt at inddrage dem enkeltvis. De vil hver især have forskellige perspektiver på klassens gruppedynamikker, og de individuelle samtaler kan derfor give et bedre helhedsbillede af, hvad der foregår i gruppen, og hvordan eleverne ser det sociale samspil. Afhængigt af elevernes alder og den konkrete situation, kan spørgsmålene også indhentes skriftligt

Spørgsmålene skal søge at afdække relationerne og gruppedynamikkerne. Her kan I være nysgerrige på, hvorfor problemerne opstår, og hvad de bunder i, hvordan problemerne kommer til udtryk og får betydning for den enkelte. Hvordan eleven oplever, at det påvirker fællesskabet og dynamikkerne i klassen, og hvilke ideer på løsninger, eleverne eventuelt kan forestille sig?

Forudsætningen for den gode samtale er, at den voksne formår at skabe tillid, så eleverne trygt kan tale om noget så sårbart som mobning i en klasse. Nogle elever vil være optaget af at sige det, den voksne gerne vil høre. Derfor er det vigtigt at tage sig god tid, og være opmærksom på magtbalancen i samtalen og sørge for at være lyttende og nysgerrig på det, eleven fortæller.

Rammesætningen for samtalen er vigtig, og eleverne bør kende formålet med samtalen, inden I starter. De skal også vide, hvordan det, de siger, evt. bliver bragt videre i klasseteamet (f.eks. anonymt eller ej).

OBS! Ikke gruppesamtaler

Når man vil undersøge gruppedynamikken i en klasse, hvor der foregår mobning eller lignende, anbefales det ikke, at man laver gruppesamtaler, da det kan forstærke eksisterende hierarkier og usunde dynamikker. Der kan også være elever, der ikke tør fortælle, hvad de egentlig oplever i frygt for, hvad de andre tænker, og hvordan de andre reagerer. I får derved ikke de nødvendige informationer.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Samtaleguide til individuelle elevsamtaler

Udvælg fra nedenstående skema de spørgsmål, du mener giver mening at stille eleverne, og skriv noter i højre kolonne. I kan evt. medbringe et sociogram til hver elev, hvor I kan skrive elevens navn ind i den midterste cirkel. Herefter placeres navnene i den næste cirkel på de klassekammerater, som eleven har de tætteste relationer til - og så fremdeles.

Forslag til spørgsmål	Noter fra samtalen
<p>Hvordan opleves problemerne for den enkelte elev?</p> <p>Hvordan har du det i klassen?</p> <p>Føler du, at du kan være dig selv i klassen?</p> <p>Er du tryk ved dine klassekammerater og lærere/pædagoger? Hvorfor/hvorfor ikke?</p> <p>Påvirker klassen din lyst til at deltage i timerne? I det sociale? Hvordan?</p> <p>Er der situationer, hvor du er utryk eller bange for at blive til grin/hånet/udstillet/ignoreret? (F.eks. frikvarterer, i gruppearbejde, i timerne, på de digitale medier). Hvad sker der i de situationer?</p> <p>Har du oplevet noget ubehageligt i klassen?</p>	
<p>Hvilke dynamikker i klassen er årsag til at problemerne opstår?</p> <p>Skal man gøre noget særligt eller være på en bestemt måde for at passe ind i klassen? hvis ja, hvordan påvirker det jeres fællesskab?</p> <p>Ser du nogen i klassen, der ikke er en del af fællesskabet?</p> <p>Er der nogen, der bliver holdt udenfor?</p> <p>Hvorfor tror du, de gør det?</p> <p>Hvilke grupper ser du i klassen – hvem leger/går/ taler sammen? (Skriv evt. i sociogram).</p>	

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Forslag til spørgsmål	Noter fra samtalen
<p>Hvordan bliver fællesskabet påvirket af dynamikken?</p> <p>Hvordan er stemningen i klassen? Har stemningen ændret sig? Negativt/positivt?</p> <p>Taler alle med alle i klassen? Er der f.eks. grupper, som ikke kan sammen?</p> <p>Er det de samme elever i klassen, der bestemmer?</p>	
<p>Hvordan problemerne kan løses</p> <p>Hvad kunne man lave om, så det bliver rarere at gå i klassen?</p> <p>Hvad synes du, der skal ske nu, for at klassen får et bedre sammenhold?</p> <p>Hvad kan vi gøre for, at alle føler sig som en del af klassen?</p>	
<p>Andet</p> <p>Er der noget andet, du gerne vil fortælle?</p>	

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

3. Samtaler med forældre

Forældrene er en vigtig ressource, både når det handler om at skabe et godt miljø i klassen, og når man ønsker at forstå, hvorfor der er problemer. De ser ikke det samme som skolens medarbejdere, men de kan bidrage med vigtig viden om det enkelte barns perspektiv.

Nogle børn fortæller om eller reagerer på problemer med klassekammeraterne, når de er derhjemme, uden at skolen opdager, at noget er galt. Inviter derfor alle forældre i klassen til at komme med deres perspektiv, så I kan blive klogere på, hvad gruppedynamikkerne handler om, og hvordan I bedst muligt sammen med forældrene kan støtte eleverne. En besked kunne f.eks. se ud som flg:

Kære forældre i 4.a

Vi er i øjeblikket i gang med at undersøge klassens dynamikker og sociale liv, og vi har derfor brug for jeres perspektiver på, hvordan I ser klassens kultur. Vi har derfor udarbejdet nogle spørgsmål, som vi håber, I vil tage jer tid til at svare på, så vi får så mange perspektiver, som muligt.

På forhånd mange tak for hjælpen

I forhold til børn, der har det svært, anbefaler vi mundtlige samtaler med forældrene. Den konkrete form vil derfor afhænge af både ressourcer, situationen og stemningen i forældregruppen. Spørgsmål til forældre kunne f.eks. være:

- Hvordan er dit barns relationer til de forskellige klassekammerater?
- Er dit barn bange for at falde udenfor fællesskabet?
- Er der noget særligt, man skal gøre eller være for at passe ind i klassens fællesskab?
- Er der særlige situationer, som dit barn synes er svære? (F.eks. fag, frikvarterer, ture, særlige aktiviteter, relationer til børn og voksne)
- Foregår der noget særligt på sociale medier, som kan have betydning for klassens sociale fællesskab?
- Er der noget, du synes, vi skal vide om, hvad der foregår i klassen?
- Har du idéer til, hvad forældregruppen kan gøre for at bidrage til at styrke relationerne i klassen?

Hvis I afholder forældremøder i forbindelse med mobning eller lignende i en klasse, er det vigtigt at overveje, hvad det kan og skal bidrage til. Forældrene skal opleve, at de bliver taget i hånden, hørt og set, under hensyntagen til evt. konflikter og følelser der måtte være på spil. Vær opmærksom på, at dialogen ikke får fokus på at placere skyld hverken hos elever, forældre eller de fagprofessionelle.

Forældremødet skal bidrage til at styrke relationerne på tværs i klassen og vende de u hensigtsmæssige gruppedynamikker. Mange forældre er ikke bekendte med det fællesskabsorienterede mobbesyn, så et forældremøde kan også være en anledning til at fortælle herom og på den baggrund fortælle, hvordan og hvad I gør nu og i den nærmeste fremtid for at understøtte elevernes relationer til hinanden på tværs.

Overvej om forældremødet først skal afholdes, når I har afdækket situationen, så I kan fortælle om de ind-satser, I vil arbejde med for at ændre situationen.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

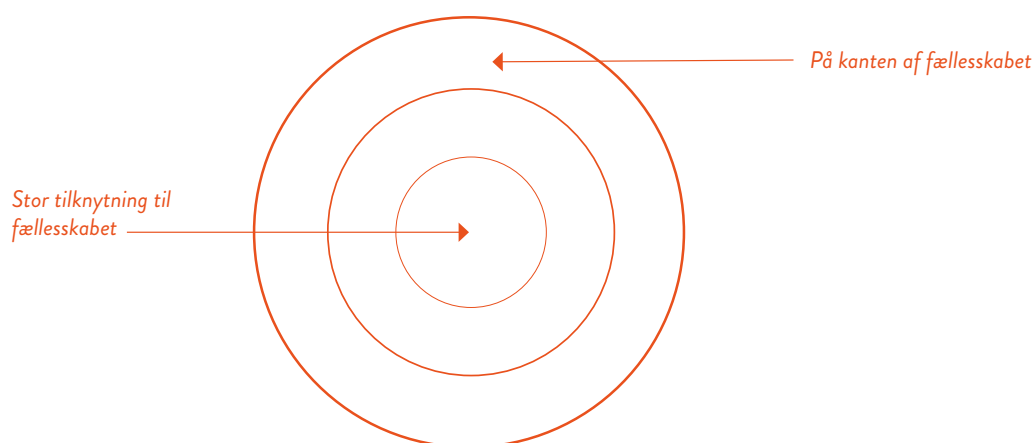
ANALYSE

HANDLING

4. Sociogram

Et sociogram kan være en metode til at få indblik i klassens sociale dynamikker og de forskellige positioner og relationer, der er mellem eleverne i klassen. Det kan udfyldes på baggrund af jeres observationer og/eller samtaler med eleverne. Det handler om at kortlægge klassens sociale relationer og hierarkier og få øje for åbne og/eller lukkede grupperinger. Det kan give indblik i, hvor I kan sætte ind, men også hvor der måske er nogle relationer, som med fordel kan understøtte arbejdet og udviklingen af et fællesskab på tværs i klassen.

Der findes forskellige betalingsværktøjer, der kan understøtte udarbejdelsen af et sociogram. Men I kan også gøre det manuelt. Et sociogram kan være en omfangsrig metode, men det kan give en dybere kortlægning af elevernes relationer.

Fremgangsmåde

Et sociogram kan bestå af tre cirkler, som beskriver, hvem der ligger inderst eller yderst i klassens fællesskab. De elever som ligger inderst, har ofte meget at skulle have sagt i forhold til, hvordan man skal være i klassen. De har med andre ord stor magt til at definere in- og eksklusionskriterier for klassens fællesskab. Jo længere væk fra midten man ligger, desto lavere tilknytning har man til klassens fællesskab. Uden for cirklen placeres elever, som er helt uden for klassens fællesskab.

Hvis du udfylder sociogram på baggrund af elevsamtaler, kan du spørge ind til nedenstående:

- Føler du dig som en del af klassens fællesskab?
- Hvem er du mest sammen med? (i pauser/frikvarterer, i undervisningen, i fritiden)
- Er der nogen, du gerne vil lege/være mere sammen med?

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

Opsamling og analyse

Som opsamling på observationer og elevsamtaler kan du også anvende et sociogram.

- I midten placeres de elever, der nævnes flest gange, eller som I ser, har mest at skulle have sagt - og så videre med de resterende elever fordelt i cirkel 2 og 3. De elever, der er på kanten af fællesskabet bliver derved placeret yderst i cirklen.
- Tegn herefter streger imellem de elever, der nævner hinanden. Marker gerne med en farve, pil el.lign. hvis relationen er gengældt – altså hvis begge elever nævner hinanden.
- Tegn en stiptet linje, der hvor der er elever, der gerne vil have en styrket relation.

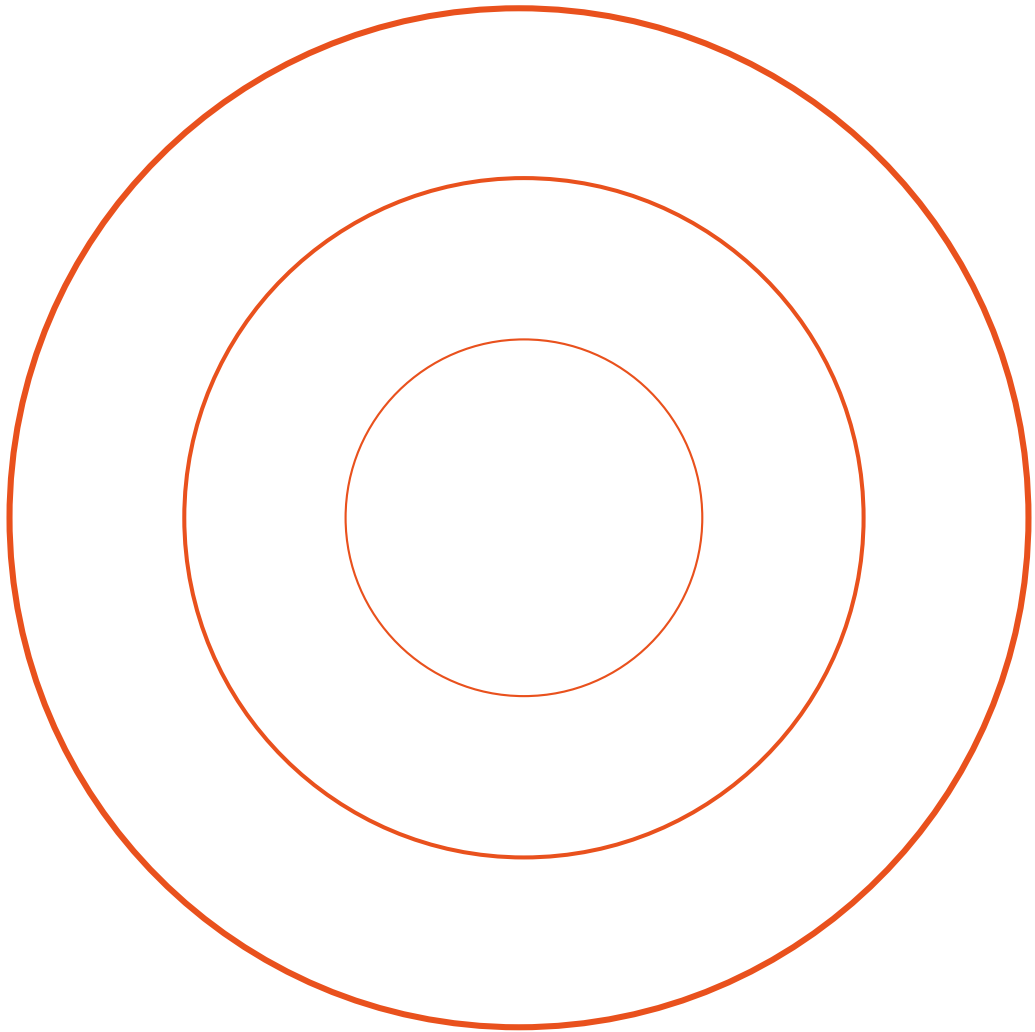
Kig nu efter:

Grupperinger: Hvordan er grupperne i klassen? Hvordan vælger eleverne gensidigt hinanden? Er der primært fastlåste/lukkede grupper? Eller er der også dynamiske/åbne grupper, hvor flere elever går på tværs?

Hieraki: Er der et stejlt hierarki? Er det de samme, der bestemmer det meste?

Elever udenfor fællesskabet: Er der elever, som ikke nævnes af de andre? Er der elever, som vi ser, ligger på kanten af fællesskabet, eller er der elever, som ser sig selv udenfor eller på kanten af fællesskabet?

5. Observationer af elevernes sociale samspil

Systematiske observationer af elevgruppen kan give et andet og mere detaljeret billede af det, der foregår, end den almindelige interaktion, man som lærer har med eleverne.

En vellykket observation er ikke bare en opremsning af, hvad eleverne gør, men fokuserer på dét, der foregår imellem dem. Kropssprog, mimik, sprog, grupperinger etc. kan give værdifuld information om deres samspil. Er der elever, der bliver holdt udenfor? Er der bestemte adgangsbilletter til fællesskabet (i form af f.eks. tøj, interesser eller vaner), som gør, at ikke alle er med? Er eleverne usikre på hinanden?

Vi anbefaler, at I tænker over følgende emner i observationerne:

- **Interaktionen mellem individ og gruppe** – hav fokus på interaktionen mellem de forskellige elever i gruppen. Husk, at alle elever kan være relevante at fokusere på – både dem, der er direkte involveret i konfliktfyldte situationer og dem, der kan være mere tilbagetrukne i bestemte situationer.
- **Relationer og samspil i gruppen** – hav fokus på, hvordan eleverne grupperer sig, hvilke roller de har i fællesskabet, og hvilke aktiviteter de samles om. Er der en magtubalance i fællesskabet? Er grupperne fastlåste? Hvad skal der til for at få adgang til de forskellige grupper i fællesskabet? Er der elever der går alene rundt, som ikke vælges til i fællesskabet?
- **Fællesskabets tolerance** – tolerancen indtil i gruppen. Er der et utrygt miljø, hvor der er en lav tolerancetærskel overfor forskelligheder? Har eleverne klare forventninger til hinanden om, hvordan man bør være, opføre sig, klæde sig e.l. for at blive accepteret af de andre?
- **Skjult kommunikation** – skjult kommunikation kan foregå gennem kropssprog, ansigtsudtryk eller gennem sprog (f.eks. ironi, tonefald etc).
- **Legitimerende fortællinger** – hav fokus på, om der er fortællinger blandt eleverne (og evt. voksne), som bortforklarer og legitimerer mobning og eksklusion. F.eks. fortællinger som ”han har altid været mærkelig”, ”han er selv ude om det”, ”hun bliver drillet, fordi hun er sart”.
- **Løsningsfokuseret perspektiv** – Formålet med observationerne kan også være at pege i retningen af nogle relevante indsatser, og hvad man kan sætte ind med. Derfor kan man med fordel også fokusere på det, der fungerer godt. Er der tidspunkter, hvor udfordringer ikke er så udprægede? Hvad gør vi som voksne anderledes i de situationer/på de tidspunkter? Kan denne viden overføres til håndtering af andre situationer?

Som fagperson er det vigtigt at være bevidst om, hvilken betydning ens egen position har for observationen. Det kan være, at eleverne agerer på en særlig måde, fordi du er tilstede, og at der derfor er brug for mere tid til observationerne, så de vænner sig mere til, at du er der. I kan også fordele opgaven imellem jer, så I observerer på forskellige tidspunkter og forskellige steder.

Udvælg hvilke situationer I vil observere på – primært der, hvor der er tydelige udfordringer, men evt. også der, hvor fællesskabet fungerer godt. Det er ofte relevant både at observere i undervisningen, i frikvarterer, i overgange mellem aktiviteter m.m.

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

tid og sted	Personer og situation	Hvad lagde vi mærke til i situationen?	Refleksioner
	Hvem var til stede? Hvilken situation var det?	Hvordan behandler eleverne hinanden? Bliver nogen holdt udenfor? Er der nogen, der går alene rundt? Bliver nogen ikke hørt og set af de andre? Hvilke roller og positioner har forskellige elever? Hvordan er elevernes kropssprog og tone? Bliver der talt særligt hårdt til eller om bestemte elever? Er der særbehandling af nogle elever?	Hvilke gruppedynamikker kan vi udlede af det, vi observerede? Hvilke tegn er der på utryghed og eksklusionsangst? Hvad samles eleverne om? Hvilke normer er der, som eleverne forsøger at efterleve? Hvilke hierarkier og grupperinger er der? Er der bestemte børn eller unge i udsatte positioner? Er der dominerende fortællinger, som legitimerer elevernes handlinger?

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING

tid og sted	Personer og situation	Hvad lagde vi mærke til i situationen?	Refleksioner

TJEK

UNDERSØGELSE

AFDÆKNING

ANALYSE

HANDLING